

საკონსტიტუციო სასამართლო საქართველსა და პოლიტიკას შორის

I. შესავალი

საკონსტიტუციო სასამართლოს პოლიტიკური ნეიტრალურობა და მიუმხრობლობა სამართლებრივი სახელმწიფოს ფუნქციონირების პრინციპია. დაუშვებელია, რომ სასამართლო მოქმედებებს მთავრობის მითითებით, საპარლამენტო უმრავლესობის ან ოპოზიციის მიმართ პოლიტიკური სიმპათიით ან ანტიპათიით. ამ შემთხვევაში საერთოდ შეუძლებელია ვისაუბროთ „მართლმსაჯულებაზე“, რადგანაც საქმე გვაქვს არა დამოუკიდებელ სასამართლო პროცესთან, არამედ წმინდა „პოლიტიკასთან“¹.

„პოლიტიკური მართლმსაჯულება“ მხოლოდ ცუდ ასოციაციებს იწვევს. ამიტომ ცდილობს საკონსტიტუციო სასამართლო დაამტკიცოს, რომ მის გადაწყვეტილებებს არაფერი საერთო პოლიტიკასთან არ აქვს. პოლიტიკური ხელისუფლების წარმომადგენლებიც მუდმივად ცდილობენ იმის დემონსტრირებას, რომ არაფერს ცდილობს სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენას. საზოგადოებასაც მოსწონს პოლიტიკისაგან დისტანცირებული სასამართლოს იმიჯი. ამავე დროს, პოლიტიკასა და სამართალს შორის მოქმედი კანონზომიერებების კვლევა მოითხოვს ფაქტულ და პრაგმატულ მიდგომას სწორედ იმ მიზნით, რომ მაქსიმალურად ვიყოთ დაცული პოლიტიკური მართლმსაჯულების რეციდივებისაგან.

¹ Kirchheimer, O., Politische Justiz. Verwandlung juristischer Verfahrensmöglichkeiten zu politischen Zwecken. Neuauflage, 198, ციტირებულია: Ooyen, R., „Volksdemokratie“ und nationalliberaler Etatismus. Das Bundesverfassungsgericht aus Sicht der politischen Theorie am Beispiel von Richter-Vorverständnissen (Böckenförde und Kirchhof), in: Van Ooyen, Möllers, M. (Hrsg.), Handbuch Bundesverfassungsgericht im politischen System, 2. Auflage, Wiesbaden, 2006, S. 199.

საკონსტიტუციო სასამართლოს პოლიტიკური ნეიტრალურობა ვერ ჩამოყალიბდება მხოლოდ „პოლიტიკისაგან დისტანცირებული სასამართლოს“ შესახებ „მითის“ მეშვეობით. მით უფრო, რომ მართლმსაჯულების „პოლიტიკური“ შინაარსი არ უნდა გავიგოთ როგორც მხოლოდ დევნა ან პირიქით, სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან დაცვის ერთგვარი „ჯავშანი“. სამართლებრივ სახელმწიფოსაც სჭირდება დაცვა. ამიტომ არის, რომ „პოლიტიკურ მართლმსაჯულებას“ განიხილავენ როგორც სამართლებრივი სახელმწიფოს აუცილებელ, მაგრამ „ბნელ მხარეს“. ლიბერალური დემოკრატია ალიარებს მისი „მტრების“ მიმართ ცივილიზებული ბრძოლის მეტოდს პოლიტიკური სამართლის სახით – ამის მაგალითია ე.წ. „McCarthy“-ის ერა აშშ-ში ან ანტიკომუნისტური პოლიტიკური მართლმსაჯულება გერმანიაში².

ყოველი მართლმსაჯულება პოლიტიკურია, მიუხედავად იმისა, ალიარებს თუ არა (მართლმსაჯულება) ამას. ასეთ პირობებში გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რომ მოსამართლე აცნობიერებდეს თავისი საქმიანობის პოლიტიკურ ხასიათს³. მართლმსაჯულება გარკვეული დოზით ყოველთვის პოლიტიკურია იმიტომ, რომ მოსამართლე ვერ იქნება „ნეიტრალური“. ძნელი წარმოსადგენია, რომ მხოლოდ მანტიის მოსხმით მოსამართლე მოწყდეს თავის მსოფლმხედველობას – ოჯახურ და პროფესიულ სოციალურ გარემოს (უკვე ჩამოყალიბებულ), ნორმატიულ შეხედულებებს, რელიგიურ და მსოფლმხედველობრივ (ლიბერალურ ან/და კონსერვატიულ) ორიენტაციებს, სამეცნიერო შეხედულებებს (განსხვავებული სამეცნიერო „სკოლებისადმი“ კუთვნილება) და სხვა. პოლიტიკურ ორიენტაციას მოსამართლეები, სულ მცირე, „კანქვეშ გრძნობენ“⁴.

პოლიტიკისა და სამართლის კვლევას დიდი ტრადიციები აქვს და დღესაც განეკუთვნება იურიდიული მეცნიერების ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემას. რამდენად არის ჩართული საკონსტიტუციო სასამართლო პოლიტიკაში? შესაძლებელია თუ არა საკონსტიტუციო სასამართლოს მთელი საქმიანობა ამოიწუროს წმინდა სამართლებრივი კატეგორიებით? რამდენად იძლევა მოსამართლის გადაწყვეტილება რაციონალური გადამოწმების შესაძლებლობას? რა გარანტიაა, რომ მოსამართლეებიც უერთგულებენ კონსტიტუციას და ბოროტად არ გამოიყენებენ ძალაუფლებას? რამდენად დიდია პოლიტიკის მხრიდან საკონსტიტუციო სასამართლოს ინსტრუმენტალიზაციის რისკები და როგორია მათი განეიტრალების მექანიზმები? ეს არის საკითხთა ის არასრული ჩამონათვალი, რომელზეც დღესაც მიდის აქტიური დისკუსია თანამედროვე სამართლის მეცნიერებაში.

² Van Ooyen, Möllers, M. (Hrsg.), Handbuch Bundesverfassungsgericht im politischen System, 2. Auflage, Wiesbaden, 2006, S. 96.

³ Van Ooyen, R., Bundesverfassungsgericht und politische Theorie. Ein Forschungsansatz zur Politologie der Verfassungsgerichtsbarkeit, Springer, 2015, S. 147.

⁴ Van Ooyen, Machtpolitik, Persönlichkeit, Staatsverständnis und zeitgeschichtlicher Kontext: wenig beachtete Faktoren bei der Analyse des Bundesverfassungsgerichts, in: IJZG, 2008/2009 (Bd. 10), S. 249 ff.

II. „POLITICAL QUESTION“-ის დოქტრინა

„political question“-ის დოქტრინა ამერიკული სამართლის „შვილია“⁵, რომლის თანახმად აშშ-ის უზენაეს სასამართლოს შეუძლია უარი თქვას საქმის განხილვაზე იმ მოტივით, რომ „საკითხი პოლიტიკურია“. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ უზენაესი სასამართლო, ძირითადად, უარს ამბობს საგარეო-პოლიტიკური თემების განხილვაზე⁶. გარდა ამისა, პოლიტიკურად მიჩნეულია ისეთი საკითხები, როგორც კონსტიტუციაში ცვლილებების შეტანის წესი, იმპიჩმენტი, მმართველობის რესპუბლიკური ფორმის გარანტიები და სხვა⁷.

„political question“-ის ამერიკული დოქტრინა ნაკლებად არის გავრცელებული გერმანიასა და კონტინენტური ევროპის სხვა ქვეყნებში⁸. გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლომ განავითარა Political question-ის საკუთარი დოქტრინა⁹. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო არ ახდენს იმ საკითხების დიფერენცირებას, რომელიც პოლიტიკური შინაარსის გამო არ ექვემდებარება სასამართლო განხილვას. ამავე დროს, გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლო არ გაუზრბის პოლიტიკურად მნიშვნელოვანი საკითხების განხილვას, რომლებსაც შეიძლება დიდი გავლენა ჰქონდეს პოლიტიკურ სისტემაზე¹⁰. შეიძლება ითქვას, რომ გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლო გახდა პოლიტიკური ცხოვრების მნიშვნელოვანი სახელისუფლებო ფაქტორი. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები განსაზღვრავს ხელისუფლების ჩარჩოებს არა მარტო ცალკეული შემთხვევებისათვის, არამედ მთლიანად პოლიტიკისათვის და, არც თუ ისე იშვიათად, გავლენას ახდენს პოლიტიკის შინაარსზეც¹¹.

გერმანული დოქტრინა ესწრაფვის სასამართლოს „ექსპანსიონისტური“ მისწრაფებებისაგან დაცვას, როდესაც „მესამე“ ხელისუფლება ცდილობს აქტიურად ჩაერიოს პოლიტიკური ხელისუფლების საქმიანობის სფეროში. გერმანული მიდგომის თანახმად სასამართლო ახორციელებს უკვე არსებული, მოქმედი ნორმების არაპოლიტიკურ და და მხოლოდ სამართლის

⁵ Lechner H., Zuck, R., Bundesverfassungsgerichtsgesetz. Kommentar. 7. Neu bearbeitete und erweiterte Auflage, 2015, S.115.

⁶ Van Ooyen, Das Bundesverfassungsgericht im politischen System, S. 302.

⁷ იქვე.

⁸ Piazzolo, M., Verfassungsgerichtsbarkeit und Politische Fragen. Die political Question Doktrin im Verfahren vor dem Bundesverfassungsgericht und dem Supreme Court der USA. München, 1994. Massing, O., Politik als Recht – Recht als Politik. Studien zu einer Theorie der Verfassungsgerichtsbarkeit, Baden-Baden, 2005.

⁹ Lechner/Zuck, Bundesverfassungsgerichtsgesetz. Kommentar, 7. Neu bearbeitet und erweiterte Auflage, 2015, S. 115.

¹⁰ Eberl, M., Verfassung und Richterspruch. Rechtsphilosophische Grundlegungen zur Souveränität, Justiziabilität und Legitimität der Verfassungsgerichtsbarkeit, Berlin, 2006, S. 33. იხ. ასევე: Scharpf, W., Grenzen richterlicher Verantwortung. Die „political-question“-Doktrin in der Rechtssprechung des amerikanischen Supreme Court, Karlsruhe, 1965.

¹¹ Benda/Klein, Verfassungsprozessrecht. Ein Lehr- und Handbuch, 3. Völlig neu bearbeitete Auflage, 2012. S. 4 ff.

იდეაზე ორიენტირებულ შეფარდებას¹². გერმანული დოქტრინა ხაზგასმით მიუთითებს, რომ „მესამე ხელისუფლება“ ნაკლები ინტერესი აქვს პოლიტიკის მიმართ. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო განხილულია როგორც პოლიტიკურად „ნეიტრალური ხელისუფლება“¹³. მეცნიერთა უმრავლესობა ეთანხმება იმ მოსაზრებას, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ პოლიტიკის შეფასება თვითონ მართლმსაჯულებასვე მოუტანს ზიანს ისე, რომ ამ დროს პოლიტიკაც „ვერ იხეირებს“¹⁴.

გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ როგორც საგარეო პოლიტიკის, ისე თავდაცვის საკითხების შეფასება და გადაწყვეტა უმთავრესად მთავრობის საქმეა¹⁵. სასამართლოს განსჯადობას მიკუთვნებული საკითხების დიფერენცირებას ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ახორციელებს რამდენიმე კრიტერიუმის საფუძველზე. მათ შორის, უნდა გამოიყოს „გონივრულობის“ და „პრაქტიკულობის“ კრიტერიუმი. ცალკეული საკითხების განხილვაზე სასამართლომ შეიძლება უარი განაცხადოს, თუ საკითხი არ იძლევა სიტუაციის ადეკვატური შეფასების შესაძლებლობას ან სასამართლო მიიჩნევს, რომ უფრო გონივრულია საკითხი გადაწყვიტოს სხვა სახელმწიფო ორგანომ (განსაკუთრებით ეს ეხება საგარეო პოლიტიკის საკითხებს, სახელმწიფო ინტერესების შესაძლო ხელყოფას, სახელმწიფოს ქმედუნარიანობის ან მოქალაქეთა უსაფრთხოების მნიშვნელოვან ხელყოფას)¹⁶. ამავე დროს, საკონსტიტუციო სასამართლო, თავისი ფუნქციიდან გამომდინარე, უფრო მეტად ესწრაფვის ინდივიდუალური უფლებებისა და თავისუფლებების და არა მართლწესრიგის, დაცვას¹⁷.

გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო საკუთარ თავს არ განიხილავს როგორც მთავრობის ან საპარლამენტო უმრავლესობის „წინააღმდეგ“ პოლიტიკურად მოქმედ სუბიექტს („ანტი-მთავრობა“). საკონსტიტუციო სასამართლო ასევე ვერ იქნება „ოპოზიციის სასამართლო“¹⁸. საკონსტიტუციო სასამართლო მიჩნეულია როგორც მართვის სტაბილიზაციისა და სახელმწიფო სისტემის ლეგიტიმაციის გაზრდის საშუალება¹⁹. სასამართლო უზრუნველყოფს პოლიტიკურ პროცესში უმრავლესობის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების ლეგიტიმაციას

¹² Massing, O., Politik als Recht – Recht als Politik. Studien zu einer Theorie der Verfassungsgerichtsbarkeit, S. 46.

¹³ Sodan, H., Staat und Verfassungsgerichtsbarkeit, 2010, S. 18.

¹⁴ Leibholz, G., Die Stellung des Bundesverfassungsgerichts im Rahmen des Bonner Grundgesetzes, in: Politische Vierteljahresschrift, 3. Jg., 1962, S. 16. ციტირებულია: Massing, O., Politik als Recht – Recht als Politik., S.47.

¹⁵ BVerfGE (გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები), 68, 1 (2). Ooyen, R., Das Bundesverfassungsgericht als außen- und sicherheitspolitischer Akteur. Etablierte Regierungsdomänen a la Hobbes/Locke und „kalte“ Verfassungsänderungen beim Aus- und (in)Inlandeinsatz der Bundeswehr, in.: Van Ooyen, Möllers, M. (Hrsg.), Handbuch Bundesverfassungsgericht im politischen System, 2. Auflage, Wiesbaden, 2006, S. 665 ff.

¹⁶ Eberl, M., Verfassung und Richterspruch, გვ. 34.

¹⁷ იქვე.

¹⁸ Stüwe, Die Opposition im Bundestag und das Bundesverfassungsgericht, Baden-Baden, 1997.

¹⁹ Ooyen, Das Bundesverfassungsgericht im politischen System S. 154.

და მათ დაცვას საზოგადოებრივი წინესაგან ან ადმინისტრაციული (ბიუროკრატიული) წინააღმდეგობისაგან („ბლოკადისაგან“)²⁰.

გერმანელ მეცნიერთა უმრავლესობა ემხრობა იმ მოსაზრებას, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ არ უნდა განიხილოს „პოლიტიკური საკითხები“²¹. ამავ დროს, გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო უარს ვერ იტყვის საქმის განხილვაზე იმის გამო, რომ „საკითხი პოლიტიკურია“ ან იმ მოტივით, რომ საკითხი უმჯობესია განიხილოს სხვა პოლიტიკურმა ინსტანციამ ან თუ სასამართლოს არ უნდა პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღება²². საქმე ყველა შემთხვევაში უნდა იქნეს განხილული, თუ არსებობს კონსტიტუციური ნორმა, რომლის საფუძველზეც სასამართლოს შეუძლია გადაწყვეტილების მიღება²³.

საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ „გაექცევა“ გადაწყვეტილების მიღებას, რაც უნდა რთული და საპასუხისმგებლო არ იყოს ეს გადაწყვეტილება. საკონსტიტუციო სასამართლოს გააჩნია კანონით დადგენილი კომპეტენციები. ეს კომპეტენციები კი სასამართლოს არა მარტო უფლებებს ანიჭებს, არამედ ავალდებულებს კიდევ²⁴. საკონსტიტუციო სასამართლო გადაამეტებს თავის კომპეტენციას, თუ უარს იტყვის გადაწყვეტილების მიღებაზე (თუ ამ გადაწყვეტილების უფლებამოსილება სასამართლოს კანონით აქვს მინიჭებული)²⁵.

III. პოლიტიკის იურიდიუაზია და სამართლის პოლიტიუაზია

1. რა არის „პოლიტიკური“?

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ამა თუ იმ საკითხისათვის „პოლიტიკური“ მნიშვნელობის მინიჭება არ უნდა ხდებოდეს თვითნებურად. მაგრამ სამართლისა და პოლიტიკის გამიჯვნისას უმთავრესი სირთულე დაკავშირებულია სწორედ „პოლიტიკური“-ს შინაარსის დაკონკრეტებასთან. როგორც წესი, „პოლიტიკური“ მოიცავს სახელმწიფო ხელისუფლების განხორციელებასთან დაკავშირებულ ურთიერთობებს. ამავ დროს, ხშირად საუბრობენ ოჯანში, დაწესებულებაში გატარებულ „პოლიტიკაზე“.

²⁰ Grigoleit, Kl., Bundesverfassungsgericht und deutsche Frage: eine dogmatische und historische Untersuchung zum judikativen Anteil an der Staatsleitung, Tübingen, 2004, S.367.

²¹ იქვე.

²² Stern, Kl., Verfassungsgerichtsbarkeit zwischen Recht und Politik, 2013, S. 32.

²³ იქვე.

²⁴ Sodan, H., Staat und Verfassungsgerichtsbarkeit, S. 49.

²⁵ Heun, Die Verfassungsordnung der Bundesrepublik Deutschland, S. 215, ციგ.: Schlaich, K., Koriath, St., Das Bundesverfassungsgericht. Stellung, Verfahren, Entscheidungen. Ein Studienbuch, 10. Neu bearbeitete Auflage, 2015. S. 359., Hillgruber, Chr., Goos, Chr. Verfassungsprozessrecht, 3. Neu bearbeitete Auflage, 2011. S. 17.

სამართალი და პოლიტიკა არ არიან ერთმანეთთან ჰარმონიულ ურთიერთობაში, მაგრამ სამართალი და პოლიტიკა არ გამოირიცხავს ერთმანეთს. სამართალი ვერ ჩამოყალიბდება პოლიტიკისაგან თავისუფალ სივრცეში. თავის მხრივ, პოლიტიკური პროცესი მიმდინარეობს სამართლებრივ ჩარჩოებში და სამართლის ნორმით დადგენილი თამაშის წესების დაცვით.

როგორ მოვახდინოთ „პოლიტიკური“ თემების იდენტიფიკაცია? საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებას დაქვემდებარებული საკითხების დიფერენცირება შედარებით უფრო მარტივია, განხორციელდეს არა საზოგადოებრივი ურთიერთობების წრის ან მათი მნიშვნელობის მიხედვით, არამედ „ნორმატიული მასშტაბის“ დახმარებით. ამ თვალსაზრისით, საკითხი უნდა მივიჩნიოთ „პოლიტიკურად“, თუ კონსტიტუციაში არ არსებობს მისი შეფასების ნორმატიული მასშტაბი. მხოლოდ ნორმატიული მასშტაბის არარსებობა იძლევა იმის საფუძველს, რომ საკითხი ვალიდაროთ როგორც „პოლიტიკური“²⁶.

2. საკონსტიტუციო პოლიტოლოგია

იურიდიული მეცნიერება სულ უფრო ინტენსიურად არის დაკავებული სამართლის პოლიტოლოგიური ასპექტების კვლევით. ამ მხრივ, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ამერიკული მეცნიერების ტრადიციები. შედარებით გვიან გავრცელდა ეს მიდგომა კონტინენტურ ევროპაში, სადაც მე-20 საუკუნის 70-იან წლებში ჩამოყალიბდა „პოლიტიკური სამართლის თეორია“. 1985 წელს გერმანიაში დაიბეჭდა პირველი სახელმძღვანელო სამართლის პოლიტოლოგიაში²⁷. საკონსტიტუციო პოლიტოლოგია უკვე განიხილება დამოუკიდებელ მიმდინარეობად²⁸, რომელიც დაკავებულია სამართლის პოლიტიკური ანალიზით.

კონსტიტუციონალიზმში ერთმანეთს უპირისპირდება სამართალი და პოლიტიკა²⁹. ამ მიმართების და საერთოდ სამართლის პოლიტიკური ანალიზი სხვადასხვა რაკურსით ხორციელდება. Polity-Aspekt იკვლევს სამართლის პოლიტიკურ სტრუქტურებს ან ფორმებს. Policy-Aspect შეისწავლის სამართლის პოლიტიკურ ფუნქციებსა და შინაარსს, ხოლო Politics-Aspekt სამართალშემოქმედების, სამართლის შეფარდებისა და სამართლის ინტერპრეტაციის საკითხებს³⁰.

ამერიკელი მეცნიერის Theodore Lowi-ს მიერ განვითარებული ე.წ. არენების თეორიის მიხედვით, შეიძლება განვასხვაოთ „კანონმდებლობის არენა“, „იმპლემენტაციის არენა“ და „მართლ-

²⁶ იქვე.

²⁷ Görliitz, A., Voigt, R., Rechtspolitologie. Eine Einführung. Opladen, 1985.

²⁸ Van Ooyen, Schale, Fr., Kritische Verfassungspolitologie, Baden-Baden, 2011.

²⁹ ვ. მენაბდე, პოლიტიკის დასასრული. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დაკომპლექტება. Status Quo-სა და რეფორმის პერსპექტივების შესახებ არსებული ხედვების შესახებ, საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა, VIII, გვ. 53.

³⁰ Voigt, R., Das Bundesverfassungsgericht in rechtspolitologischer Sicht, S. 73.

მსაჯულების არენა³¹. საკონსტიტუციო სასამართლო უნდა მივაკუთვნოთ მართლმსაჯულების არენას. მაგრამ საკონსტიტუციო სასამართლო საკანონმდებლო არენაზეც „გამოდის“.

განსაკუთრებული თავისებურებით ხასიათდება თვითონ საკონსტიტუციო სამართალიც. საკონსტიტუციო სამართალი არის პოლიტიკური სამართალი³², რამდენადაც პოლიტიკურია თვითონ კონსტიტუციის რეგულირების საგანი³³. საკონსტიტუციო სამართლის პოლიტოლოგიური ასპექტების კვლევა საშუალებას გვაძლევს, არ შემოვიფარგლოთ სამართლის მხოლოდ წმინდა ნორმატიული, დოგმატური ასპექტების ანალიზით. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ ქართული პოლიტოლოგიური მეცნიერება გააქტიურდეს საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების კვლევის მიმართულებით. კვლევის პოლიტოლოგიური მეთოდების აქტიურად გამოყენება დიდ დახმარებას გაგვიწევს სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე ზემოქმედი სოციალური, ფსიქოლოგიური, კულტუროლოგიური ასპექტების გააზრების თვალსაზრისით. ერთ-ერთი უმთავრესი მიმართულება უნდა გახდეს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და პოლიტიკას შორის არსებული კავშირის ანალიზი.

3. კონსტიტუციის განმარტების თავისებურებები

საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობის „პოლიტიკურ“ ასპექტზე დიდ გავლენას ახდენს კონსტიტუციის განმარტების თავისებურებები. კონსტიტუციის განმარტებისას საკონსტიტუციო სასამართლო შებოჭილია განმარტების კლასიკური მეთოდებით. ამავე დროს, კონსტიტუციის განმარტება განსხვავდება იმ განმარტებისაგან, რომელსაც ახორციელებენ საერთო სასამართლოს მოსამართლეები.

კონსტიტუციის თითოეული ნორმა, არსებითად, სამართლის ზოგადი პრინციპია, რომელიც იძლევა მათი შინაარსის მუდმივი განახლების შესაძლებლობას. ამასთანავე, კონსტიტუციური ნორმების ღია ხასიათი დამახასიათებელია როგორც საერთო სამართლის, ისე კონტინენტური სამართლის ქვეყნების კონსტიტუციებისათვის. ამერიკის კონსტიტუციის ტექსტი შეიძლება აღქმულ იქნეს როგორც ჩარჩო ან ძირითადი გეგმა პოლიტიკაში³⁴. შემთხვევითი არ არის, რომ ამერიკის უზენაესი სასამართლო განიხილება როგორც მუდმივი (განგრძობადი) საკონსტიტუციო დამფუძნებელი კრება (ვილსონი).

³¹ იქვე, გვ. 74.

³² Wintrich, J., Aufgaben, Wesen und Grenzen der Verfassungsgerichtsbarkeit. In: Festschrift für Hans Nawiasky, München 1956, S. 191 ff. ციტ. Voigt, R., Das Bundesverfassungsgericht in rechtspolitologischer Sicht, in: Van Ooyen, Möllers, M. (Hrsg.), Handbuch Bundesverfassungsgericht im politischen System, 2. Auflage, Wiesbaden, 2015, S. 69.

³³ Isensee, Handbuch für Staatsrecht VII, 1992, §162 Rn 21.

³⁴ ვ. ნაცვლიშვილი, კონსტიტუციური ცვლილებები შესწორებების გარეშე. ამერიკული კონსტიტუციონალიზმის გამოწვევა. საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა, VIII, გვ. 34.

კონსტიტუციის ინტერპრეტაციის საბოლოო ინსტანცია კი არის მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლო. საკონსტიტუციო სასამართლო ფორმალურად ვერ შეცვლის კონსტიტუციას, მაგრამ განმარტების გზით შეუძლია მისი შინაარსის კორექტირება. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ხშირად საკმაოდ პრობლემატურია ნორმის ინტერპრეტაცია და კანონმემოქმედებას შორის ზუსტი ზღვარის გავლება.

თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს აქვს ინტერპრეტაციის ძალაუფლება („Deutungsmacht“), ეს ნიშნავს, რომ სასამართლოს აქვს პოლიტიკური ძალაუფლებაც. პოლიტიკური ძალაუფლება ნიშნავს, რომ ის ეხება გადაწყვეტილების შედეგებს და არა მის წინა პირობებს³⁵. საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება არ არის მხოლოდ სასამართლო ხელისუფლების განხორციელება ან მხოლოდ კონსტიტუციური ნორმების ინტერპრეტაცია³⁶.

IV. საკონსტიტუციო სასამართლო როგორც მეოთხე ხელისუფლება?

1. საკონსტიტუციო სასამართლოს ადგილი კონსტიტუციურ ორგანოთა სისტემაში

სამართლებრივად საკონსტიტუციო სასამართლო არის არა დამოუკიდებელი ხელისუფლება, არამედ სასამართლო ხელისუფლების ნაწილი. საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლო საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო ორგანოა (მ. 83.პ.1.). საკონსტიტუციო სასამართლო ორგანიზაციულ-სამართლებრივი სახით ფორმირებულია როგორც სასამართლო და ასევე სამართლებრივი პროცედურებით ღებულობს გადაწყვეტილებებს.

ხელისუფლების თითოეული შტო ერთიანი ხელისუფლების, როგორც ერთიანი ფუნქციის სხვადასხვა განშტოებებია³⁷. ამავ დროს, საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციურ ორგანოთა სისტემაში განსხვავებული ადგილი უკავია, ვიდრე სასამართლო ხელისუფლებას. ასევე განსხვავებულია ურთიერთობა კონსტიტუციასა და საკანონმდებლო ხელისუფლებას შორის. საკონსტიტუციო სასამართლო გვევლინება როგორც სახელისუფლებო ფაქტორი, ტრადიციულ პოლიტიკურ ხელისუფლებასთან ერთად³⁸.

³⁵ Bundesverfassungsgerichtsgesetz. Kommentar von Lechner, H., Zück, R., 7., neu bearbeitete und erweiterte Auflage, 2015, S. 26.

³⁶ იქვე.

³⁷ ბ. ზოიძე, კონსტიტუციური ნორმების კონსტიტუციურობის შემოწმების პრობლემები, საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა, VIII გვ. 14.

³⁸ Tomuschat, Ch., Das Bundesverfassungsgericht im Kreise anderer nationaler Verfassungsgerichte, in: Peter Badura/Horst Dreier (Hrsg.), Festschrift 50 Jahre Bundesverfassungsgericht, Bd. 1., 2001, S. 245. ციტი.: Sodan, H., Staat und Verfassungsgerichtsbarkeit, S. 18.

საკონსტიტუციო სასამართლო არ მიეკუთვნება კლასიკურ სასამართლო ხელისუფლებას. საკონსტიტუციო სასამართლო არ ახორციელებს მართლმსაჯულებას (საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 83.. პ.2.). საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ბოჭავს ხელისუფლების ყველა შტოს, მათ შორის კანონმდებელსაც. შეიძლება ითქვას, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო sui generis არის მეოთხე ხელისუფლება.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების შეცვლა შეუძლია მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს (თუ სასამართლო მოგვიანებით ჩათვლის, რომ არ ეთანხმება სასამართლოს მიერ ადრე მიღებულ გადაწყვეტილებას). საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება არის კონსტიტუციის სავალდებულო განმარტება, რომლის შეცვლაც შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შეიცვალა კონსტიტუცია ან საკონსტიტუციო სასამართლომ თვითონვე განხორციელა საკუთარი ინტერპრეტაციის რევიზია.

სასამართლოს მიერ განხორციელებული კონსტიტუციის ინტერპრეტაცია არ იცნობს სამართლებრივი კონტროლის არანაირ ფორმას, მით უფრო პოლიტიკური ინსტანციის მხრიდან. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება შესაძლებელია გახდეს მწვავე კრიტიკის ობიექტი პოლიტიკის, საზოგადოების ან მეცნიერების მხრიდან. მაგრამ ეს კრიტიკა ვერ შეცვლის გადაწყვეტილების სავალდებულობას და იურიდიულ ბუნებას.

პოლიტიკაზე საკონსტიტუციო სასამართლოს გავლენის ინტენსიურობა არ არის დამოკიდებული საკონსტიტუციო სარჩელების რაოდენობაზე და არც იმ საკითხების წრეზე, რომელთა გასაჩივრებაც ხდება სასამართლოში. საკონსტიტუციო სასამართლოს არსებობის ფაქტიც კი უკვე ცვლის ძალთა თანაფარდობას მთავრობასა და პარლამენტს შორის, უმრავლესობასა და უმცირესობას შორის პარლამენტში. თავისი გადაწყვეტილებებით სასამართლო გავლენას ახდენს საკანონმდებლო პრაქტიკაზე, როდესაც ნორმას ცნობს არაკონსტიტუციურად და, შესაბამისად, აუქმებს მას. სასამართლოს გადაწყვეტილებებს შეუძლიათ გავლენა იქონიონ საარჩევნო პროცესზეც (პოლიტიკური შედეგები აქვს, მაგალითად, საარჩევნო ოლქების განსაზღვრის შესახებ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას, როდესაც დაკმაყოფილდა N547 კონსტიტუციური სარჩელი (საქართველოს მოქალაქეები – უჩა ნანუაშვილი და მიხეილ შარაშიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ)³⁹.

2. საკონსტიტუციო სასამართლოზე ზემოქმედების პოლიტიკური საშუალებები

პოლიტიკას გააჩნია საკონსტიტუციო სასამართლოზე ზემოქმედების სხვადასხვა საშუალება. პარლამენტს შეუძლია შეიტანოს ცვლილებები საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგა-

³⁹ <http://www.constcourt.ge/ge/legal-acts/judgments/saqartvelos-moqalaaqeebi-ucha-nanuashvili-da-mixeil-sharashidze-saqartvelos-parlamentis-winaagmdeg.page>.

ნულ კანონში. თეორიულად, შესაძლებელია პარლამენტმა ცვლილებები შეიტანოს კონსტიტუციის იმ მუხლებშიც, რომელიც განსაზღვრავს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებას, წევრთა რაოდენობას და სხვ. პოლიტიკური გავლენის შესაძლებლობა არსებობს მოსამართლეთა არჩევის ან დანიშვნის პროცესშიც (თუმცა რთულია იმის პროგნოზირება, თუ არჩევის ან დანიშვნის შემდეგ რამდენად „გამართლებენ“ მოსამართლეები არსებულ მოლოდინს ან მომავალში რამდენად ლოიალურები იქნებიან ისინი ამრჩევი ან დამნიშნავი ორგანოს მიმართ).

მიუხედავად ამ თეორიული შესაძლებლობებისა, საკანონმდებლო ორგანო პრაქტიკულად ყოველთვის თავს იკავებს მათ გამოყენებაზე. და ეს არის სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპული მოთხოვნა. ორასწლოვანი ისტორიის მანძილზე აშშ-ის საკანონმდებლო ორგანომ მხოლოდ 4-ჯერ შეძლო კონსტიტუციაში მიზანმიმართული ცვლილებების შეტანით „მოეგო“ უზენაესი სასამართლოსთვის. გერმანიას არ უცდია საკანონმდებლო ინიციატივის გზით საკონსტიტუციო სასამართლო „გადაეყვანა“ საკანონმდებლო ორგანოს ან მთავრობისათვის სასურველ რელსებზე. თუმცა ავსტრიაში იყო ამის წარმატებით განხორციელების პრეცედენტი⁴⁰.

გარდა კონსტიტუციური ცვლილებებისა, პოლიტიკა ზოგჯერ ცდილობს, „მუქარის“ გზით მოახდინოს გავლენა საკონსტიტუციო სასამართლოზე. მე-20 საუკუნის 30-იან წლებში პრეზიდენტ რუზველტს სურდა, რომ ამერიკის უზენაესი სასამართლოს წევრების რიცხვი 9-დან 15-მდე გაეზარდა. კონსტიტუციური ცვლილების გზით პრეზიდენტს შეეძლო, შეეცვალა ძალთა თანაფარდობა უზენაეს სასამართლოში, სადაც უმრავლესობა იყო კონსერვატორი მოსამართლეებისა, რომლებმაც New-Deal-ის რეფორმატორული კანონები აღიარეს როგორც არაკონსტიტუციური. ამ გეგმის რეალიზება რუზველტს არ დასჭირდა, რადგანაც უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებმა მოგვიანებით თვითონ დათმეს პოზიცია⁴¹.

ცოტა ხნის წინ, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმართ ერთგვარი „ფარული მუქარა“ გაჟღერდა საქართველოს იუსტიციის მინისტრის გამოსვლაში, როდესაც მან აღნიშნა, რომ „... (საკონსტიტუციო) სასამართლოს დასჭირდება გაჯანსაღება, იქნება ეს რეფორმირების, თუ სხვა კუთხით“⁴². თუმცა მინისტრს არ დაუკონკრეტებია, რა ფორმით განხორციელდებოდა აღნიშნული რეფორმა. იუსტიციის მინისტრის განცხადებაზე საკმაოდ მწვავე რეაქცია ჰქონდა საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომელმაც ეს განცხადება შეაფასა როგორც „პოლიტიკურად მოტივირებული კრიტიკა“, „სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებაზე ზემოქმედების მოხდენის მცდელობა“, „საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეთა დისკრედიტაცია“, „საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა“⁴³.

⁴⁰ Benda/Klein, Verfassungsprozessrecht. Ein Lehr- und Handbuch, S. 9.

⁴¹ D.P. Currie, The Constitution in the Supreme Court: The First Hundred Years. 1789-1888 (1985), S. 205 ff. ციტირებულია Benda/Klein, Verfassungsprozessrecht. Ein Lehr- und Handbuch, S. 9.

⁴² <http://www.interpressnews.ge/ge/politika/356811-thea-tsulukiani-sakonstitucio-sasamartlos-kolegiamikerdzoebulia-da-reformis-dargshi-mnishvnelovani-nabijis-gadadgmas-vapireb.html?ar=A>.

⁴³ <http://www.constcourt.ge/ge/news/saqartvelos-sakonstitucio-sasamartlos-gancxadeba5.page>.

მწვავე რიტორიკის მიუხედავად, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ საქართველოს პარლამენტმა განხორციელოს საკანონმდებლო ცვლილებები საკონსტიტუციო სასამართლოსთან მიმართებაში. კანონმდებელი, როგორც წესი, შეგნებულად იკავებს თავს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებებთან დაკავშირებული ცვლილებისაგან, რადგანაც ეს აღიქმება როგორც კონსტიტუციის უზენაესობის პრინციპისა და სამართლის მიერ ხელისუფლების შეზღუდვის ფუნქციონირების პრინციპის დარღვევა.

პოლიტიკურ პრაქტიკაში მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია ხელისუფლების შეზღუდვის პრინციპის განხორციელება. ვერც ერთი სხვა ორგანო ვერ განხორციელებს საკანონმდებლო ორგანოზე კონტროლს ისე, როგორც ამას აკეთებს საკონსტიტუციო სასამართლო⁴⁴. შესაბამისად, პარლამენტი მოახდენს ერთგვარ თვითდისკრედიტაციას, თუ შეეცდება საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილების შეზღუდვას საკანონმდებლო ცვლილებების ფორმით. დიდი ალბათობით, ამან შეიძლება სახელმწიფო ან კონსტიტუციური კრიზისიც კი გამოიწვიოს.

თავის მხრივ, არც საკონსტიტუციო სასამართლო უნდა ჩაერიოს საკანონმდებლო ორგანოს საქმიანობაში (მათ შორის, კონსტიტუციის ნორმების ინტერპრეტაციის გზით). საკონსტიტუციო სასამართლოს მოეთხოვება გარკვეული „თვითშეზღუდვა“ – საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე არის არა კანონმდებელი, არამედ სამართლის შემფარდებელი. სამართალშემოქმედება პოლიტიკური ფუნქციაა. მოსამართლემ არ უნდა წარმოიდგინოს საკუთარი თავი კანონშემოქმედისა და, შესაბამისად, პოლიტიკოსის როლში. ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი, როგორც დემოკრატიის ქვაკუთხედი, მოითხოვს, რომ შეუძლებელია ერთი და იმავე შტო ახორციელებდეს კანონშემოქმედებასა და კანონის შეფარდებას. თუ საკონსტიტუციო სასამართლო „შეითავსებს“ კანონმდებლის ფუნქციას, ის განხორციელებს არა სამართალს, არამედ პოლიტიკას⁴⁵.

სამართლებრივ სახელმწიფოში ყველა ხელისუფლება შეზღუდულია სამართლით. საკონსტიტუციო სასამართლოც შეზღუდულია კონსტიტუციით. საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ გაცდება კონსტიტუციის ფარგლებს და ვერ მიიღებს გადაწყვეტილებას პოლიტიკური მიზანშეწონილობის ან სხვა, არასამართლებრივი მასშტაბების მიხედვით. საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება არის სამართლებრივი (სამართლის შეფარდების აქტი) და არა კანონი. მაგრამ ვინ უნდა გადაამოწმოს, რამდენად არის თვითონ მოსამართლე კონსტიტუციის ერთგული? როგორც აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე აღნიშნავდა, „ჩვენც, როგორც მოსამართლეები, შეზღუდული ვართ კონსტიტუციით. მაგრამ, თუ რა წერია კონსტიტუციაში, ამას განვსაზღვრავთ ჩვენ (მოსამართლეები)“. საკონსტიტუციო სასამართლოს კონტრო-

⁴⁴ იქვე.

⁴⁵ Benda/Klein, Verfassungsprozessrecht, S. 5.

ლის ფორმალური მექანიზმები არ არსებობს. კონტროლის ერთადერთ ფორმად რჩება სასამართლოს „თვითშეზღუდვა“. სასამართლოს „თვითშეზღუდვის“ პრინციპის რეალიზაციისას კი ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მოსამართლეების პიროვნულ და პროფესიონალურ ცვლილებებს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს არ უნდა გაუჩნდეს იმის ამბიცია, რომ განაცხადოს: „კონსტიტუცია ეს მე ვარ“ ან „საბოლოო სიტყვა ჩვენივეა“. გერმანულ სამეცნიერო ლიტერატურაში განსაკუთრებით გამოყოფენ სასამართლოს ასეთი მიდგომის რისკებს. როგორც ალტერნატივა, შემოთავაზებული იყო შემდეგი კონსტრუქცია – „საკონსტიტუციო სასამართლო განსაზღვრავს პოლიტიკური პროცესის მიმართულებებს“⁴⁶, ესკონსტრუქცია გარკვეულწილად ზღუდავს საკონსტიტუციო სასამართლოს ამბიციებს. ამავე დროს, ის არ აყალიბებს კონსტიტუციის მიმართ მოსამართლეთა ერთგულების ქმედით, ინსტიტუციურ გარანტიებს და მთელ იმედებს მაინც მოსამართლეთა „თვითშეზღუდვაზე“ ამყარებს.

V. საგარეო და პოლიტიკა კონსტიტუციური მართლმსაჯულების პრაქტიკაში

1. კონფლიქტი სამართალსა და პოლიტიკას შორის

საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ ასცდება კონფლიქტს პოლიტიკასთან. საკონსტიტუციო მართლმსაჯულებასა და საკანონმდებლო ორგანოს შორის პოლიტიკური კონფლიქტის აღბათობა უკვე იმ ფაქტითაც არის განპირობებული, რომ კანონი მიღებისთანავე შეიძლება გამოცხადდეს არაკონსტიტუციურად. პოლიტიკასთან კონფლიქტი წინასწარ არის პროგრამირებული, რადგან საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა დაიცვას ადამიანის უფლებები, დემოკრატიის და სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპები. როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლო ცდილობს პოლიტიკის მოქცევას სამართლებრივ ჩარჩოებში, ესეც უკვე ნიშნავს კონფლიქტს პოლიტიკასთან. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას შეუძლია კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენოს პოლიტიკური ინსტიტუტის ავტორიტეტი ან დაარღვიოს ხელისუფლებათა შორის ბალანსიც (თუ სასამართლო ინსტრუმენტალიზებული იქნება რომელიმე პოლიტიკური სუბიექტის მიერ).

საკმაოდ დიდია კონფლიქტის აღბათობა რეფორმების პროცესშიც, როდესაც „კონსერვატორ“ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია რეფორმის პროცესის შეჩერება ან ბლოკირება.

საკონსტიტუციო სასამართლო საჭიროც არ იქნებოდა, პოლიტიკური პროცესი უნაკლოდ რომ ფუნქციონირებდეს⁴⁷. პოლიტიკა, მათ შორის საკანონმდებლო პროცესი, ხშირად ირაციონალუ-

⁴⁶ Lang, *Wider die Metapher vom letzten Wort: Verfassungsgerichte als Wegweiser*. in 53. Assistententagung öffentliches Recht, 2013, 15 (19 ff).

⁴⁷ Petersen, N., *Verhältnismäßigkeit als Rationalitätskontrolle. Eine rechtsempirische Studie verfassungsrechtlicher Rechtssprechung zu den Freiheitsgrundrechten*, Tübingen, 2015, S. 32.

რია. საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა ხარისხის ამაღლებაში, პოლიტიკურ პროცესში დაშვებული შეცდომების კორექტირების გზით⁴⁸.

2. საკონსტიტუციო სასამართლო როგორც კონსტიტუციური ორგანო

საკონსტიტუციო სასამართლო თავისი ბუნებით არსებითად განსხვავდება პოლიტიკისაგან. პოლიტიკური ხელისუფლებისაგან განსხვავებით, საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ იქნება აქტიური⁴⁹. სამართალი თავისი ბუნებით სტატიკურია, პოლიტიკა კი – დინამიური. სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ რეაქცია უკვე მიღებულ გადაწყვეტილებებზე და მათი გადამოწმება კონსტიტუციასთან მიმართებაში. პოლიტიკის არსი, პირიქით, ახლის შექმნასა და ცვლილებებშია.

სასამართლო განხილვის ფარგლები ზღვარდადებულია სარჩელით, პოლიტიკამ კი არ იცის ასეთი საზღვრები. საკონსტიტუციო სასამართლო საკუთარი ინიციატივით ვერ დაიწყებს საქმის განხილვას – საკონსტიტუციო სასამართლო ყოველთვის დამოკიდებულია „გარეშე ინიციატივებზე“ და საკუთარი ინიციატივით სასამართლო პროცესს ვერ დაიწყებს. პოლიტიკაში პირიქით – ინიციატივა ყოველთვის მომგებიანია- ამომრჩეველი ყოველთვის მიესალმება აქტიურ და ინიციატივიან პოლიტიკას.⁵⁰

პოლიტიკას აუცილებლად სჭირდება თავისუფალი მოქმედების არეალი. საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს ეს გარემოება და პოლიტიკური პროცესის მონაწილეებს უნდა დაუტოვოს სივრცე თავისუფალი მოქმედებისათვის. წინააღმდეგ შემთხვევაში, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამ შეიძლება ერთგვარი პოლიტიკური ბლოკადის სახეც კი მიიღოს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე არ არის პოლიტიკურად პასუხისმგებელი მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე⁵¹. შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოზე არ არის ისეთი დიდი წნეხი გავლენის ან ინტერესთა ჯგუფების მხრიდან, როგორც ეს პოლიტიკის სფეროშია⁵². საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე გაცილებით უფრო დაცულია ჯგუფური ინტერესების გავლენისაგან, ვიდრე პოლიტიკოსი⁵³. საკონსტიტუციო სასამართლო არის არა

⁴⁸ იქვე.

⁴⁹ Friesenhahn, E., Verfassungsgerichtsbarkeit, Jura 1982, S. 505, ციტი: Sodan, H., Staat und Verfassungsgerichtsbarkeit, S. 19.

⁵⁰ Christoph Engel/Adrienne Heritier (Hrsg.). Linking Politics and Law, Baden-Baden, S. 296.

⁵¹ Eberl, Verfassung und Richterspruch, 2006, S. 343.

⁵² Petersen, N., Verhältnismäßigkeit als Rationalitätskontrolle. Eine rechtsempirische Studie verfassungsrechtlicher Rechtssprechung zu den Freiheitsgrundrechten, S. 28., Eberl, Verfassung und Richterspruch, 2006, S. 343.

⁵³ Engel/Heritier (Hrsg.), Politics and Law, 2003, 285. ციტი: Petersen, N., Verhältnismäßigkeit als Rationalitätskontrolle. Eine rechtsempirische Studie verfassungsrechtlicher Rechtssprechung zu den Freiheitsgrundrechten, გვ. 51.

საკანონმდებლო პროცესის „თანამონაწილე“, არამედ „კონტროლიორი“⁵⁴. პოლიტიკოსმა იცის, რომ მას წინ ელოდება არჩევნები და საარჩევნო პერიოდის გასვლის შემდეგ მოუწევს ბრძოლა ამომრჩეველთა ხმებისათვის. მოსამართლეს ეს „საზრუნავი“ მოხსნილი აქვს.

მოსამართლეებს პოლიტიკოსებთან შედარებით სხვა უპირატესობაც აქვთ. მოსამართლეს აქვს დამატებითი ინფორმაციები, ვიდრე ეს გააჩნდა კანონმდებელს კანონის მიღების დროს. სასამართლო ახორციელებს ex post-კონტროლს. შესაბამისად, მოსამართლეებს აქვთ ინფორმაცია კანონის იმპლემენტაციის პრაქტიკის შესახებ და იციან, თუ როგორ მოქმედებდა კანონი ისეთ ატიპიურ ურთიერთობებში, რომელსაც კანონმდებელი ვერ გაითვალისწინებდა⁵⁵.

თავის მხრივ, პოლიტიკოსს უფრო მეტი შესაძლებლობა აქვს, გაითვალისწინოს გადაწყვეტილების თანმდევი ეფექტებიც. მოსამართლის თვალსაწიერი ობიექტურად შეზღუდულია საარჩევნო პროცესით. გარდა ამისა, იურისტებს არ აქვთ საკმარისი კვალიფიკაცია იმისათვის, რომ შეაფასონ გადაწყვეტილების პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, კულტურული და სხვა შედეგები. პოლიტიკოსს შეუძლია მის მიერ მიღებული არასწორი გადაწყვეტილების კორექტირებაც. ამის შესაძლებლობა საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეს არ აქვს.

პოლიტიკურ პროცესში გადაწყვეტილებებს ღებულობენ არა წინასწარ მოქმედი პრინციპების საფუძველზე, არამედ, როგორც წესი, პოლიტიკურ ძალებს შორის არსებული ბალანსის და ვიწრო-პარტიული ინტერესების გათვალისწინებით. პოლიტიკოსის აზროვნების ჰორიზონტი, როგორც წესი, ზღვარდადებულია საარჩევნო პერიოდის ვადით. პოლიტიკოსების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს კონიუნქტურული და ახლომხედველური, როდესაც არ არის გათვალისწინებული საზოგადოების განვითარების გრძელვადიანი პერსპექტივები. პოლიტიკოსის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება უკავშირდებოდეს არა საერთო-საზოგადოებრივი ინტერესების, არამედ საკუთარი პრივილეგიებისა და უპირატესობების რეალიზაციას. არ არის გამორიცხული ხელისუფლების ბოროტად გამოყენების რეციდივებიც. ყოველივე ამის გათვალისწინებით, პოლიტიკური პროცესი მოითხოვს სამართლებრივ კონტროლს, რომლის ეფექტურად განხორციელებაც მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია.

პოლიტიკოსებისაგან განსხვავებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ საკითხი უნდა განიხილოს წინასწარ დადგენილი კონსტიტუციური პრინციპების საფუძველზე, არგუმენტირებულად და მიიღოს რაციონალური გადაწყვეტილება. სასამართლოს გადაწყვეტილებაში გადამწყვეტია არა ინტერესები, არამედ რაციონალური ლოგიკის წესები. სწორია სასამართლოს ის გადაწყვეტილება, რომელიც უფრო არგუმენტირებულად არის დასაბუთებული. ამავე დროს, სასა-

⁵⁴ Schlaich, K., Koriath, St., Das Bundesverfassungsgericht, S. 362.

⁵⁵ Petersen, N., Verhältnismäßigkeit als Rationalitätskontrolle. Eine rechtsempirische Studie verfassungsrechtlicher Rechtsprechung zu den Freiheitsgrundrechten, გვ. 28.

მართლო გადაწყვეტილება ვერ დაეფუძნება ლოგიკის მხოლოდ წმინდა ფორმალურ წესებს. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება არის სამართლებრივი და არა პოლიტიკური აქტი. საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ შეაფასებს კანონის პოლიტიკურ მიზანშეწონილებას. სასამართლო არ არკვევს, არის თუ არა კანონმდებლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება მიზანშეწონილი ან სწორი. საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა გააკონტროლოს მხოლოდ კონსტიტუციასთან ნორმის შესაბამისობის საკითხი.

საკონსტიტუციო სასამართლოს ფუნქციაა პოლიტიკური პროცესის მცდარი, არასწორი განვითარების კორექტირება⁵⁶. პარლამენტი არის წარმომადგენლობითი ორგანო. მაგრამ ეს არ გამოიწვევს შეცდომას უმრავლესობის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში. საკანონმდებლო ორგანოს „არასწორი“ გადაწყვეტილებების კორექტირებისას საკონსტიტუციო სასამართლო ერთგვარი უპირატესობითაც სარგებლობს, მიუხედავად შედარებით სუსტი ლეგიტიმაციის ხარისხისა და იმ გარემოებისა, რომ სასამართლო არ არის პასუხისმგებელი უშუალოდ მოქალაქეების წინაშე. ზემოაღნიშნული ორივე გარემოება უნდა ჩაითვალოს როგორც სასამართლოს უპირატესობა, რამდენადაც შეცდომების კორექტირება ხორციელდება არა პოლიტიკის ტიპური მექანიზმებით, არამედ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობით⁵⁷.

საკანონმდებლო ორგანოსთან შედარებით, საკონსტიტუციო სასამართლოს ლეგიტიმაციის ხარისხი უფრო შეზღუდულია. პარლამენტს გააჩნია მანდატი უშუალოდ ხალხისაგან. ამავდროს, პარლამენტის უშუალო ლეგიტიმაცია საკანონმდებლო ორგანოს არ აყენებს სხვა კონსტიტუციურ ორგანოებზე უფრო მაღლა. თითოეული კონსტიტუციური ორგანო თავისი მნიშვნელობით თანაბარი რანგისაა. კონსტიტუცია არ ადგენს კონსტიტუციური ორგანოების იერარქიას – თითოეული კონსტიტუციური ორგანო მოქმედებს საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში.

VI. დასკვნა

საკონსტიტუციო სასამართლო უზრუნველყოფს პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობას, ამშვიდებს პოლიტიკურ პროცესს და განმუხტავს კონფლიქტებს. სასამართლო წყვეტს სასამართლო პროცესებს და არა პოლიტიკურ პროცესებს. მართალია, საკონსტიტუციო სასამართლო განიხილავს პოლიტიკურ საკითხებს, მაგრამ ის არ იღებს პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს პოლიტიკური მნიშვნელობის, მაგრამ სასამართლომ არ უნდა „შეაბიჯოს“ აქტიური პოლიტიკის სფეროში.

⁵⁶ Petersen. N., Verhältnismäßigkeit als Rationalitätskontrolle. Eine rechtsempirische Studie verfassungsrechtlicher Rechtsprechung zu den Freiheitsgrundrechten, S. 29.

⁵⁷ იქვე, გვ. 30.

ამ საზღვრის დარღვევით იწყება საკონსტიტუციო სასამართლოს დელეგატიმაცია. პოლიტიკის „გაკეთების“ მანდატი აქვს მხოლოდ საკანონმდებლო ორგანოს. საკონსტიტუციო სასამართლო არც სათადარიგო კანონმდებელია და არც „ზე-კანონმდებელი“.

საკონსტიტუციო სასამართლო ყოველთვის უნდა დარჩეს კონსტიტუციის ფარგლებში. საკონსტიტუციო სასამართლო უნდა მეურვეობდეს კონსტიტუციას, მაგრამ არც ერთ შემთხვევაში არ უნდა შეეხოს პოლიტიკურად მგრძობიარე თემებს და არ ჩაერთოს პოლიტიკურ დისკუსიაში.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმართ არ მოქმედებს სამართლებრივი შეზღუდვის სხვა მექანიზმი, გარდა თვითშეზღუდვისა. საკონსტიტუციო სასამართლოს თვითშეზღუდვის ინსტიტუციონალური მექანიზმის არარსებობის პირობებში კი განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მოსამართლის პიროვნებას და მოსამართლედ განწესების პროცედურების დახვეწას, რომელიც უზრუნველყოფს მოსამართლეთა შერჩევას მაღალი სტანდარტის პროფესიული და პიროვნული კრიტერიუმების საფუძველზე.